

EDITORIAL

Podle pravidel i vlastního rozumu

Na samém konci 19. konference České asociace pedagogického výzkumu, která se uskutečnila v září 2010 v Liberci, proběhla schůzka zástupců redakčních rad pěti pedagogických časopisů obecněji považovaných v českém prostředí za hlavní – přinejmenším mezi časopisy obecně pedagogicky orientovanými. Sešli se tak ti, kteří se podílejí na přípravě časopisů (abecedně) E-pedagogium, Orbis scholae, Pedagogická orientace, Pedagogika a Studia paedagogica. Moderátorem (prof. Jirí Mareš) pečlivě připravené a dobře vedené téměř dvouhodinové jednání se ukázalo jako velmi užitečné, a to nejen pro vzájemné informování o řadě aspektů současnosti, ale i o výhledech do budoucna jednotlivých periodik.

Byl to dobrý nápad svolat takovou schůzku. A zřejmě šlo o vpravdě pionýrský počín – nevíme o tom, že by se v posledních dvou dekadách o něčem podobném byť i jen uvažovalo! Pravděpodobně však k němu došlo z nemalé míry také kvůli neklidu, jenž kolem odborných časopisů v českém prostředí v posledních letech nastal. Poměrně rázné kroky Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace přiměly redakce odborných časopisů k řadě formálních a někdy i obsahových a dalších úprav. V některých ohledech to bylo skutečně ku prospěchu věci, mohu-li usuzovat podle pedagogických časopisů. Za jednoznačně žádoucí například považujeme požadavek zavést anonymní recenzní proceduru. Věříme, že napomáhá k tomu, že o publikaci pravděpodobněji může rozhodovat kvalita textu, nikoliv osobní vztahy či pozice, kterou mají autoři v pedagogické komunitě.

Účastníci schůzky se však také shodli, že některá z nových pravidel platných pro odborné časopisy mohou mít v důsledku spíše formální ráz, nezohledňují specifika časopisecké práce a nejsou zárukou cesty k vyšší kvalitě. Snad nejvíc rozporuplně působí snaha eliminovat angažmá členů domácí redakce v recenzním procesu vlastního časopisu. Vždyť právě recenzování, potažmo výběr textů je tím, co kultivuje tvář časopisu, a redakční tým by proto měl mít tento nástroj k dispozici! Zanedlouho by si tak jednotlivé redakce vlastně mohly jen vzájemně vyměňovat agendu, recenzovat texty došlé do sousední redakce a v sousedním periodiku nakonec i publikovat své

texty, nebude-li v domácím zdroji jejich recenzentský a vlastně ani autorský vstup žádoucí, poznamenal celkem vtípně k věci jeden z účastníků schůzky... K tomu snad zbývá, mohl by usoudit šibalsky laděný redakční kolektiv, opatřit si ten správný počet nepublikovatelných textů, aby bylo učiněno zadosť i požadavku na žádoucí podíl přijatých a odmítnutých textů, rozšířit redakční radu o povinnou nadpoloviční většinu externích členů, ať už budou hrát pro časopis jakoukoliv roli, a úřad musí být spokojen! Jsou to někdy holt poněkud divné poměry mimo i uvnitř vědecké komunity. Vždyť nakonec i ono tak toužebně vzhlížené zařazení časopisu do té či jiné respektované databáze může vést redakce ke sporným krokům – třeba k pouhému překlápění obsahu jednoho z čísel do anglické jazykové verze a prakticky nulové kvalitativní změně. Smysluplnost se nám v takových případech někam ztrácí.

Ať chceme či nechceme, je to tak trochu i hra. Jádro věci však zřejmě tkví jinde. Žijeme v době diktátu povinnosti skládání účtů, resp. akontability, a můžeme to jasně vidět i u snahy státu vstoupit do světa odborných časopisů. Zdá se, že také v tomto případě se jedná především o pnutí mezi (malou mírou?) důvěry centra v odbornou sféru a (dostatečnou mírou?) odpovědnosti a poctivosti protagonistů této sféry. A otevřeně řečeno, na obou stranách mívá tu a tam někdo máslo na hlavě. Kdo, kdy, kde víc a proč, to jsou již ovšem jiné otázky.

Přes některé výhrady respektuje redakce Studia paedagogica centrálně vytvořené formální požadavky a již před časem se jim přizpůsobila prakticky ve všech požadovaných ohledech, a pokud to jen šlo, nejen formálně – od rozšíření redakční rady o významné odborníky, s nimiž konzultujeme klíčové kroky a záměry, až např. po další zformalizování (při zachování původní náročnosti) již do té doby celkem efektivně fungující recenzní procedury. Nechceme pochopitelně zůstat stranou „pozitivního seznamu“, který je dnes, pokud jde o časopisy s primárním či sekundárním zaměřením na pedagogiku a školství, až překvapivě dlouhý (čítá více než tři desítky titulů). Budeme tedy postupovat podle tu a tam se měnících, někdy více a jindy méně pochopitelných nebo smysluplných pravidel. Zatím chápeme jejich hlavní smysl, byť nám některé jednotlivosti ani styl vzniku a implementace nejsou zrovna po chuti.

Současně se ale budeme nadále řídit zdravým rozumem a profesní ctí. Byť jsou Studia paedagogica časopisem v pravém smyslu slova teprve poměrně krátkou dobu, myslím, že také zmíněná schůzka zástupců redakčních rad ukázala, že si dnes rozhodně stojí mezi českými pedagogickými periodiky velmi dobře. Tuto pozici si chceme udržet. I nadále hodláme vyznávat solidní práci, žánrovou, obsahovou i metodologickou otevřenost a pestrost. I nadále budeme zařazovat kvalitní texty renomovaných českých, ale také zahraničních autorů, a současně dávat příležitost mladým, začínajícím autorům, zejména z řad studentů pedagogických oborů. I nadále chceme být vlídní

a sdílí směřem ke čtenářům. I nadále nás bude zajímat jejich zpětná vazba o naší práci. Věříme, že touto cestou se v důsledku vyplatí jít.

Vedle toho, že prostřednictvím vypisování výzev k monotematickým číslům můžeme a chceme definovat témata, o nichž se bude psát, považujeme za důležité, aby prostor dostávaly kvalitní texty všeho druhu. Věříme tedy také ve smysluplnost polytematických čísel. Další takové nyní čtenářům předkládáme.

V rubrice statí v něm začínáme esejisticky laděným textem jednoho z významných představitelů hnutí efektivity a zdokonalování práce škol, Tonyho Townsenda, který se zamýšlí nad některými změnami v přístupech ke školnímu vzdělávání a nad tím, co tyto změny mohou znamenat pro výzkum efektivity a zdokonalování práce škol. Jana Straková hned poté přináší analyticky založený pohled na postoje české společnosti ke vzdělávání a na vývoj těchto postojů v poslední více než dekádě. Nabízí zajímavou zprávu o tom, jak veřejnost vnímá český vzdělávací systém a jeho změny. Na proměny pracovního sebezpojetí učitelů upozorňují Bohumíra Lazarová a Vladimír Jůva. Jejich text vychází z výzkumu, v němž si záslužně všímají učitelů v pokročilé fázi jejich profesní dráhy. Ke zpětné vazbě ve výukové komunikaci na druhém stupni základní školy obrací pozornost Klára Šedřová a Roman Švaříček. Jejich příspěvek je rovněž součástí komplexněji zaměřeného výzkumu pedagogické komunikace ve škole. Text Petra Hlaďa pojednává o procesu rozhodování žáků základních škol o jejich další vzdělávací dráze. Také tento autor vychází z výsledků vlastního dlouhodobějšího šetření, které v minulých letech úspěšně realizoval. Poslední příspěvek v této rubrice pochází z dílny mezinárodně známých autorů – Allan Walker a Paula Kwan se v něm věnují pracovním povinnostem zástupců ředitelů škol a nahlíží je v souvislosti s kariérami aspiracemi těchto vedoucích pedagogických pracovníků. Jde o výsledky empirického šetření, které autoři nedávno provedli na školách v Hongkongu.

Rubrika studentských prací nabízí tři texty, které se – kromě jiného – vyznačují širší tematického záběru. Hana Wohlgemuthová se věnuje bariérám a motivacím ve vzdělávacích drahách lidí, kteří byli v letech 1948 až 1989 perzekuováni, Zuzana Makovská si všímá pojetí moci v žákovských vyprávěních a Hana Zukalová píše o digitální propasti jako nové formě sociální selekce a o specifikách jejího překonávání dospělými.

Celkově jde tedy o pestrý soubor solidních, většinou empiricky založených textů, který je doplněn dalšími obvyklými rubrikami časopisu. Snad si v novém čísle *Studia paedagogica* najdou zájemci o pedagogickou problematiku to své.

Schůzka zástupců redakčních rad, o které jsem psal v úvodu, nebyla setkáním konkurenčních podniků, i když samozřejmě každá redakce hájí také svoje zájmy. Je ovšem celkem symptomatické, že někteří účastníci schůzky

se tak či jinak podíleli či podílejí na formování i dalších z těchto periodik, nejen svého domovského časopisu, a zřejmě to tak bude i nadále. Pomyslný rybník je malý a bojovat v něm či uzavírat se do sebe nedává smysl. Lidé vytvářející *Studia paedagogica* budou tedy tak jako dosud komunikovat a spolupracovat i s redakcemi dalších pedagogických časopisů. Vnímáme je jako kolegy snažící se – stejně jako my – kultivovat pedagogické obory v mnohostrannosti jejich záběru. V této snaze nám sice může centrum vymezovat určité mantinely, ale žádná rada vlády ani jiný orgán nemůže reálně zajistit, aby časopis skutečně žil, přinášel poučení i radost jeho čtenářům i tvůrcům, rozvíjel se smysluplným směrem. Tyto vysoké cíle *Studia paedagogica* má a nechce z nich slevit.

Milan Pol
předseda redakční rady